

Tyttökirjoista tyttöteksteihin. Kotimaisen tyttökirjallisuuden muutoksen vuosikymmenet

Voipio, Myry 2015. *Emansipation ja ohjailun ristivedossa. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889–2011. Jyväskylä Studies in Humanities 263: Jyväskylän yliopisto. 100s.*

Myry Voipion tutkimus kotimaisesta tyttökirjallisuudesta kattaa ajallisesti koko tyttökirjan historian Suomessa, keskittyen tiettyjen teemojen ympärille eri vuosikymmeniltä valittujen esimerkkiteosten analysointiin. Kohdeteoksiksi on valittu aikaisemman tutkimuksen perusteella tyttökirjatradiotille merkityksellisiksi ja kiinnostavaksi osoitettuja teoksia. Tutkimuskohteiden tuttuus antaa lukijalle tarttumapintaa tutkimuksen teostulkintoihin, mutta toisaalta alaa pitkään seuranneena kaipaa jo uusia nimiä tutkimuskohteiksi.

Kysymyksenasettelun lähtökohtana on näkemys, että tyttökirjallisuus heijastaa aikansa yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja, luo käsitystä siitä, millaisia tyttöjen tulisi olla ja samaan aikaan haastaa vallitsevaa tyttökuvaa. Voipio puhuu emansipaation ja ohjailun ristivedosta, joka syntyy yhteiskunnallisen keskustelun halusta normittaa tyttöyttä ja teosten näitä normeja haastavien tyttöhahmojen ristiriidasta.

Tutkimus asemoituu tyttökirjallisuuden-, naiskirjallisuuden- ja tyttö-tutkimuksen kysymyksenasetteluihin. Sen keskeisiä käsitteitä ovat tyttöys, sukupuoli, seksuaalisuus, valta ja subjektius, jotka Voipio käsittää sekä historiallisina ja performatiivisina että materiaalisina ilmiöinä. Monitieteinen, feministinen ja kontekstuaalinen tutkimusote mahdollistaa tyttöjä määrittävien arvojen, normien sekä ihanteiden ja niihin liittyvien neuvottelujen esiin nostamisen. Tyttökirjatutkimus saa laajemman kehyksen tyttötutkimuksesta, jonka kysymyksenasettelut tyttöyden presentaatiosta eri medioissa, ihanteista, normeista ja yhteiskunnallisesta sukupuolijärjestelmästä yhtenevät tässä tyttökirjallisuutta koskevien kysymysten kanssa.

Voipio käsittääkin tyttökirjan osana laajempaa, eri formaateissa ja erilaisia tyttökuvia tuottavien fiktiivisten tekstien joukkoa. Hän puhuu tyttöerityisyydestä, joka käsittää tytöille suunnattujen tekstien sisältöjen lisäksi myös niiden tuotannon. Aikuiset naiset tuottavat tytöille suunnattuja teoksia, joissa kuvataan tyttöjen elämää. Tyttöerityiset tekstit laajenevat nykyaikaan tultaessa tyttöteksteiksi ja/tai tyttötekstuaalisuudeksi, mihin sisältyy myös tyttöjen itsensä tuottamat tekstit eri medioissa perinteisten tyttöerityisten tekstien lisäksi. 2000-luvun tyttökirjaa käsittelevässä artikkelissa tutkimuslähteiden lisäksi

tyttöjen itsensä tuottamat tekstit olisivat olleetkin mielenkiintoinen lisä teosten sitomisessa aikalaiskeskusteluun ja tyttökirjan muutoksen pohdinnassa.

Voipio pohtii tutkimuksessaan myös tyttökirjaa kirjallisuuden lajina, jonka juuret ovat nuortenkirjallisuudessa, tyttöjen kasvatusoppaissa ja naisten romaanihistoriassa sekä kehitys- ja taiteilijaromaaneissa. Hän puhuu lajisolmuista, tyttökirjallisuuden tradition kehityskohtina, joissa lajityypilliseen tyttökirjaan sekoittuu piirteitä naisten viihdekirjallisuudesta tai nuortenkirjallisuudesta. Esimerkiksi uudempi tyttökirja lähentyy aikuisten chic-lit-kirjallisuutta. Tyttökirjan alalajityyppinä hän mainitsee kehitys-, perhe- ja koulu-alaiskertomukset. Toisaalta Voipio puhuu tyttökirjoista nuortenkirjallisuuden ja naistenkirjallisuuden ala-lajina. Tätä häilyvärajaista ja ajassa muuttuvaa tyttökirjojen laji-problematiikkaa Voipio purkaa osaltaan tyttöerityisyyden kautta. Tyttöerityinen kirjallisuudenlaji eli tyttökirjat ovat ytimeltään tyttöyleisölle suunnattuja, naisten tai tyttöjen kirjoittamia tyttöjen elämästä kertovia romaaneja, joiden keskeisenä teemana on ystävyys, koulutus, perhe, matkat, harrastukset, unelmat, rakkaus, minuus ja tulevaisuus.

Suomalaisessa tyttökirjallisuuden historiassa näyttäytyy kaksi linjaa: kansainvälisiä suuntauksia myötäilevä romanttinen ja ohjaileva kirjallisuus ja emansipatorinen, tasa-arvoa, koulutusta ja tytön identiteettiä korostavat kirjat. Kotimaisen tyttökirja lajina kytkeytyy anglosaksiseen traditioon teemojen ja kerronnallisten sekä tyylillisten ratkaisujen samanlaisuutena. Kansalliset erityispiirteet tulevat teoksiin niiden yhteiskunnallisesta kontekstista, ajassa olleista kysymyksistä naisten asemasta, identiteetistä ja seksuaalisuudesta.

Voipion tutkimus käsittelee juuri näiden kansallisten teemojen näkymistä tyttökirjoissa. Hän on valinnut kohdekirjailijat ja teokset tyttökirjojen lajisolmullisista kohdista, joissa kotimainen tyttökirjatraditio on kehittynyt eteenpäin ja omanlaisekseen suhteessa kansainvälisiin malleihin. Hänen mukaansa suomalainen tyttökirja esittelee esikuviaan monipuolisemmin työille mahdollisten ammattien ja haaveiden kirjoa. Näiksi taitekohdiksi hän on määritellyt 1800-luvun lopun vuosikymmenet, 1910-, 1950- sekä 2000-luvun alun.

Väitöskirjassa kronologisesti jäsennetyt artikkelit alkavat 1800-luvun lopun tyttökirjoista. Voipio näkee ensimmäisten työille suunnattujen romaanien merkityksen erityisesti siinä, että ne tekevät työistä näkyviä, aktiivisia toimijoita. Analyysin kohteena olevissa teoksissa tyttö voi hylätä avioliittojuonen mukaisen elämäntien ja valita koulutuksen ja työn kodin ulkopuolella. Mutta hän ei voi valita sekä rakkausavioliittoa että työtä kodin ulkopuolella. Ajan yhteiskunnallisessa keskustelussa työiltä odotettiin kansallisen identiteetin projektissa hyveellisyyttä naisena, vaimona ja äitinä. Toisaalta naisasialiike vaati naisille mahdollisuutta koulutukseen ja ammattiin. Voipio puhuu teosten yhteydessä kaksoisdidaktisuudesta, joka syntyi tyttöihin kohdistuneista ristiriitaisista odotuksista. Lukijoilta edellytettiin kasvua normatiiviseen yhteiskunnallisesti hyväksytyyn rooliin ja toisaalta heille näytettiin tyttökirjoissa mahdollisuus emansipatoriseen kehittymiseen.

1910-luvun tyttökirja nivoutui edelleen keskusteluun hyveellisestä kansalaisuudesta ja kysymykseen tyttöjen oikeudesta koulutukseen, tasa-arvoon, itsenäisyyteen ja mahdollisuuksiin toimia kodin ulkopuolella. Erona edeltäjiin, Voipio näkee 1910-luvulla kirjoitetuissa tyttökirjoissa tyyllisen keventymisen ja tarinoiden vapautumisen liiallisesta moralisoinnista ja opettavaisuudesta. Ajankohtaisia kysymyksiä käsiteltiin koomisesti parodioiden ja viihdyttävästi. Vallattomat ja aktiiviset tytöt sekä uusinsivat aikansa ihanteita että kapinoivat niitä vastaan.

1950-1960-lukua käsittelevän artikkelin keskiössä on tyttökirjan muutos lajina. Tässä Voipio avaa tarkemmin lajisolmun käsitettä esimerkkinään ns. ongelmarealistisen nuortenkirjan ja tyttökirjan lähentyminen. Tyttökirjoissa kuvattiin nyt myös rankkoja aiheita, kuten perheväkivalta, päihteiden käyttö, työttömyyttä, jengejä, mutta niiden sävy säilyi kuitenkin valoisana toisin kuin ongelmarealistisessa nuortenkirjallisuudessa yleensä. Sisällöllisen uudistumisen rinnalla tapahtui myös kerronnan uudistuminen. Kaikkietävä kertoja sai väistyä näkökulmakerronnan tieltä. Nuori pääsi nyt itse ääneen ja kuvaamaan omia kasvukipujaan.

2000-luvulla tyttökirjoissa keskiöön nousee tyttöjen seksuaalisuuden kuvaukset. Uuden aallon tyttökirjoiksi kutsutuissa teoksissa henkilöt keskustelvat vapaasti omasta seksuaalisuudestaan ja halustaan ja laajentaa näin Voipion mukaan tapaa kuvata tyttöä. Uudet tyttökirjat haastavat tyttökirjan lajikonventioita myös avoimella lopulla, joka jättää tytön tulevaisuuden täysin auki. Lajikonventiot, joita käsitellään tarkemmin tutkimuksen yhteenveto-osassa, muodostavat lajia määrittävän lajirepertoarin, jota Voipio kutsuu lajipalapeliksi. Hänen mukaansa palapelistä puuttuva osa muuttaa lajin luonnetta. Uudessa tyttökirjassa puuttuva osa on heteronormatiivisuus, kun kuvausten kohteena on lesbo tai biseksuaalisuus. Seksuaalisuuden uudenlaiset kuvaukset ovat siis tyttökirjaa lajina muuttava solmukohta. Uusissa tyttökirjoissa kuitenkin hyödynnetään tyttökirjallisuuden temaattisia ja rakenteellisia konventioita. Kysymys pohjimmiltaan on edelleen ystävyysuhteista ja rakkaustarinasta, joita kerrotaan nyt hyvinkin kokeellisin keinoin.

Aiheen ajallinen laajuus huomioon ottaen on varsin perusteltua, että on päädytty artikkeleista koostuvaan tutkimukseen. Mutta tähän liittyy myös ongelmia. Artikkeleiden julkaisukanava asettaa aina erilaisia reunaehdoita sille miten ne kirjoitetaan, jolloin tekstit ovat hyvin eri tyyppisiä ja sen myötä myös sisällöllisesti painoarvoltaan erilaisia. Epätasaisuutta on erityisesti artikkeleiden yhteiskunnallisen kontekstin kuvauksessa, joka jää melko ohueksi ensin kirjoitetuissa (uudempi tyttökirjallisuus) artikkeleissa. Niissä on myös toisteisuutta, joka syntyy kun sama tutkimuksellinen viitekehys täytyy kuvata jokaisessa artikkelissa lukijalle samoin kuin tyttökirjatraditon taustat.

Tutkimukseen liittyvien artikkeleiden kirjoittamis-kronologia menee ristiin niiden sisällöllisen kronologian kanssa. Jos lukija haluaa tutustua tutkimuksen sisältöön väitöskirjassa olevassa järjestyksessä, johtaa se pai-

koin tilanteisiin, joissa analyysiin liittyvä käsite ja tulos selitetään vasta myöhemmin vuorossa olevassa tekstissä. Tällaisia ovat esimerkiksi maininta kehityslopusta ja tyttökirjan kokeellisista piirteistä. Kun artikkelit lukee kirjoittamisjärjestyksessä, tulee hyvin esille miten tutkimusprosessi ja tutkimuksellinen ote kehittyy. Väitöskirjan antoisin osa onkin sen yhteenvedo-osio, jossa on hyvin tiivistetty näkemys kotimaisen tyttökirjallisuuden kehityksestä ja kiintoisaa pohdintaa, esimerkiksi tyttötekstuaalisuus, joka ei ole vielä konkretisoitunut kovin selkeästi artikkeleissa.

Voipio purkaa tyttökirjaan kohdistuvaa aikaisemmassa tutkimuksessa ja kirjallisuuden historioissa vallitsevaa olettamusta eskapistisena, pintapuolisena jopa vahingollisena lukemistona. Hän osoittaa tutkimuksessaan sen, että tyttökirjat eivät ole vain viihteellistä ajankulua, vaan ne olivat ja ovat edelleen aktiivisesti mukana yhteiskunnallisessa keskustelussa tuottaen perinteisen naisen mallin rinnalle vaihtoehtoisia rooleja tytöille. Toisaalta tutkimuksessa todentuu se, että ytimeltään kotimainen tyttökirja ei ole muuttunut yli sata vuotisen historiansa aikana. Vaikka yhteiskunnallisesti tyttöjen mahdollisuudet elämässä ovat avartuneet ja tyttöyden käsittelytavat ja tyylit ovat muuttuneet, niin episodimainen rakenne sekä ystävyiden ja perheen kuvaukset, pohdinnat opinnoista, ihastumiset ja unelmat ovat edelleen läsnä teosten pääteemoina ja keskeisenä osana tytön kasvukertomusta.

Hellevi Hakala